

Свети Григорије Палама

О ИСХОЂЕЊУ
СВЕТОГА ДУХА

~
ПРОТИВНАТПИСИ

~
ПОСЛАНИЦЕ

Са грчког изворника превео
С. Јакшић

БЕСЕДА
Нови Сад
2012.

2

ПРОТИВНАТПСИ

УВОД

Противнаџиси (Ἀντεπιγραφαί) светога Григорија Паламе написани су као његов одговор на дело патријарха Јована Векоса. Векос је, наиме, био међу онима који су се успротивили одлуци Лионског сабора из 1274. године која је била у корист уније, због чега је и био вргнут у затвор, али је тамо променио мишљење. Касније је тврдио да је његовом преокрету допринело боље испитивање ове теме, а нарочито изучавање дела присталица уније. Штавише, отада је показивао постојаност у својим новим ставовима, тако да их се није одрицао ни касније, иако је због њих подносио многе невоље. Године 1275. император Михајло Осми Палеолог свргнуо је са трона патријарха Јосифа, а на његово место поставио Векоса као Јована Једанаестог. Да би поткрепио своје ставове, овај је, према тадашњем обичају, начинио избор библијских и светоотачких одломака у дванаест глава. Свакој од ових глава придодао је натпис, настојећи да докаже како латинско схватање о исхођењу Духа кроз Сина или од Сина јесте у сагласности са светоотачким учењем. Ову збирку најпре је у штампаној форми издао Петар Аркудије, а по-

том и други,¹ а уврштена је и у издање Векосових дела које је припремио J. Nergentöthher, као и у Мињову *Паїролоџију*.²

Против ових *Наїїиса* Јована Векоса свети Григорије Палама је саставио своје *Проїивнаїїисе*, тумачећи одељке који се у *Наїїисима* наводе, али и наводећи понеке друге одељке. Његов текст је нешто опширнији него Векосов, док је далеко опширнији текст Висариона, којим овај оповргава његове ставове. Уз опширну Висарионову разраду, ова дела представљају један корпус, који је поменути Петар Аркудије³ издао заједно са два латинска превода (једним Висарионовим и другим Аркудијевим), а поново је штампан у Мињовој *Паїролоџију*.⁴

У сáмом Паламином тексту не налазимо ни један податак који би нам омогућио да одредимо време састављања овог невеликог дела, али је могуће да се писац њиме позабавио у време писања *Аїодикїичких слова (О исхођењу Свеїџа Духа)*. Уосталом, многобројни одељци из светоотачких дела сусрећу се у оба дела,⁵ а једанаести

¹ Πέτρον Ἀρκουδίου, *Opuscula aurea theologica*, Rome 1629 и 1670, стр. 4–65. – Λέοντος Ἀλλατίου, *Graeca orthodoxa*, Rome 1652, т. 2, стр. 522–641. – H. LAMMER, *Scriptorum Graeciae orthodoxae bibliotheca selecta*, Freiburg 1864, т. 1, стр. 455–652.

² Migne, PG 141, 613–674.

³ Види фусн. 1.

⁴ Migne, PG 161, 243–268.

⁵ *Проїивнаїїис* 2 = *О исхођењу Свеїџа Духа* 1, 25, 28 и 29; *Проїивнаїїис* 4 = *О исхођењу Свеїџа Духа* 1, 33; *Проїивнаїїис* 1 = *О исхођењу Свеїџа Духа* 2, 60; *Проїивнаїїис* 10 = *О исхођењу Свеїџа Духа* 2, 78.

противнатпис се безмало од речи до речи подудара са једним одељком у расправи.⁶ У сваком случају, *Противнаѣиси* су завршени нешто касније, вероватно 1355. године, јер је писац у њима већ доделио Акиндину непобожно место, сврставши га уз Варлаама.⁷

И у овом спису свети Григорије Палама нарочиту пажњу обраћа на разликовање између божанске суштине и божанске ипостаси, којем није било места у онтолошком учењу Латина, као ни самога Векоса. Овим учењем се избегава било каква пометња у тројичној терминологији. Према томе, кад се Син назива „Лицем” (тј. Личношћу) Оца, а Свети Дух „Лицем” Сина, не говори се о разлици ипостасних својстава, већ о разлици природних својстава.⁸ За Сина се каже да је „свој” Оцу јер је рођен од Њега, што говори о ипостасном односу; за Духа се каже да је „свој” Сину, по светом Василију Великом, јер Му је по природи сродан, а не по томе што потиче из Њега.⁹ Отуда је могуће рећи да Дух јесте из суштине Сина као Бога, али је немогуће рећи да је из ипостаси Сина, јер би се тиме поистоветиле ипостаси Оца и Сина, као што се поистовећују њихо-

⁶ *Противнаѣис* 11 = *О исхођењу Свеѣога Духа* 2, 66.

⁷ *Противнаѣис* 7. – ЈОВАН МАЈЕНДОРФ (J. MEYENDORFF, *Introduction à l'étude de Grégoire Palamas*, Paris 1959, стр. 344) пита се да ли се податак који пружа Филотеј (Εὐκόμοιον PG 151, 627), о каснијем састављању дела *О исхођењу Свеѣога Духа*, можда односи на *Противнаѣисе*.

⁸ *Противнаѣис* 3.

⁹ *Противнаѣис* 10. – СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ, *О Свеѣога Духу*, 18, PG 32, 152 В.

ве суштине.¹⁰ Искођење (тј. извођење из себе) својствено је Оцу, и не прелази на Сина заједно са својствима природе.¹¹

Унутар Свете Тројице, наравно, постоји поредак, али божанствени поредак који изражава својства Лица, но не иде од виших ка нижим стварима, како је учио Евномије. Сходно томе, није неопходно да Син буде постављен за посредника између Оца и Духа, јер Дух потиче од Оца непосредно, а не посредно.¹² А ако богослови не постављају Духа увек уз Оца, то је зато да не бисмо сматрали да је и Он рођен.¹³

Поједини живописни светоотачки изрази, за које Латини тврде да Оца и Сина приказују као извор Духа, напосто исказују једносуштност Оца и Сина.¹⁴ Док се други слични светоотачки изрази тумаче на православан начин да би се прибегло учењу о двоструком пореклу Духа. Тако, изрази „кроз Сина” и „од Оца” означавају јединство воље Сина и Оца при одаслању Духа;¹⁵ а на одаслање се односе и изрази: „потиче”, „излива се” и остали,¹⁶ док на искођење указују само речи „од Оца”.

¹⁰ *Противнаийис* 11.

¹¹ *Противнаийис* 9.

¹² *Противнаийис* 2.

¹³ *Противнаийис* 4.

¹⁴ *Противнаийис* 5 и 8.

¹⁵ *Противнаийис* 1.

¹⁶ *Противнаийис* 6, 7 и 12.

ПРОТИВНАТПИСИ НА НАТПИСЕ ВЕКOSA У КОРИСТ ЛАТИНА

НАТПИС ПРВИ

Изложена су многа писана сведочанства, сабрана са циљем да покажу како Дух Свети јесте и од Сина, после којих се износе и друга како би се показало да Дух јесте кроз Сина од Оца. А пошто нека сведочанства показују да Дух јесте од Сина, а нека да је кроз Сина, да би се представила истозначност предлога „кроз” и „од” (тј. „из”), одмах су изложени и други живописни примери њихове употребе, којима се доказује истозначност ових предлога.

ПРОТИВНАТПИС ПРВИ

Када, по питању богословља, предлози „од” и „кроз” имају једнако значење, они не означавају поделу или разлику унутар Свете Тројице, већ јединство и неизмењивост, који постоје по природи и по јединству воље. Јер, одавде се види да Отац и Син и Свети Дух јесу једне и исте природе, и силе, и енергије, и воље; а онај ко је овде преписао изреке светитеља и тако их насловио, тај рђаво и непобожно настоји да, кроз једнозначност ових

предлога, покаже да постоји различитост међу божанским ипостасима и да покаже како једна од три поклоњењу доступне ипостаси, односно Свети Дух, има своје битије од две ипостаси, и то на различит начин од сваке од њих. Јасно је, дакле: иако сведочанства светитеља јесу побожна и ваљана, тај што их је овде сабрао и преписао, тумачи их рђаво и непобожно.

Да предлог „кроз” овде по свему указује на јединство и неизмењивост, онда кад је једнаког значења са предлогом „од”, то јасно излаже божанствени Максим кад, о онима који веле да Дух јесте кроз Сина, пише Марину: „Нису самима себи доказали да су Сина учинили узроком, јер знамо да је један узрок Сина и Духа, а то је Отац – првога (тј. Сина) по рођењу, а другога (тј. Духа) по исхођењу – већ су тако тврдили да би показали како Дух потиче кроз Њега (тј. Сина) и да би тиме исказали сродност и неизмењивост суштинне.”¹⁷ Из овога се јасно види да тај Векос не схвата ова сведочанства на ваљан начин. Наиме, он не настоји да из њих изведе закључак о сродности и неизмењивости по природи, већ о међусобној различитости ипостаси. Но, он не верује ни Василију Великом, који, у осмој глави списа упућеног Амфилохију, каже: „То што Отац ствара кроз Сина, никако не значи да је стваралаштво Оца несавршено, нити да је слаба енергија Духа, већ се тиме открива обједињеност Њихове воље.”¹⁸

¹⁷ Πρὸς Μαρῖνον, PG 91, 136 B.

¹⁸ *О Светиоу Духу*, 8, PG 32, 105 C.

Према томе, онај ко каже да Дух, приликом предавања (људима), проистиче кроз Сина и од Сина, тај на ваљан начин указује на јединство воље између Оца и Сина. Јер, Дух Свети се достојнима предаје по благоизвољењу Оца и Сина и по саблаговољењу Самога Духа. Но, пошто су на основу властите неразумности закључили да Дух има Своје постојање кроз Сина и од Сина, они који латински умују, непобожно проповедају да Дух Свети јесте производ и творевина благоизвољења и воље, а не плод божанске природе. Наиме, по учењу светог (Јована) Дамаскина, производ божанске воље је творевина, али не Божанство – далеко било! „Јер, предвечно и трајно рађање и исхођење није производ божанске воље, већ божанске природе.”¹⁹

НАТПИС ДРУГИ

Пошто има и оних што се противе писаним сведочанствима која показују да Дух јесте од Оца кроз Сина, сабрана су и ова писана сведочанства која показују да Син јесте управо и непосредно од Оца, како би се поткрепила сведочанства што говоре у корист происхођења Духа кроз Сина. Јер, ако Дух не проистиче кроз Сина, зашто онда није речено да је и Он (тј. Дух) непосредно од Оца?

¹⁹ Види исти одломак у *Слову о исхођењу Светиога Духа*, 2, 60.

ПРОТИВНАТПИС ДРУГИ

Па ипак, речено је да и божански Дух јесте непосредно од Оца, и тако је у потпуности оповргнута ова непобожна намера и ово излагање. Наиме, знаменити богослов Григорије, у својим *Сѣвовима*, каже да је Дух Свети други од Оца, као што је и Син.²⁰ А Григорије Ниски, заједно са многим другима, вели да су обојма (тј. и Син и Дух, *ѿрим. ѿрев.*) на исти начин усмерени ка једном Лицу – Лицу Оца – изузев начина постојања.²¹ „Али”, каже он, „немају све човечанске личности своје биће непосредно од једне исте личности, тако да осим мноштва узрочених лица постоје и многи и различити узроци. Но, није тако кад је реч о Светој Тројици; јер, једна и иста је Личност Оца, од Кога се рађа Син и исходи Дух Свети. Због тога, са великом увереношћу кажемо да један узрок (тј. Отац) заједно са онима који су од Њега узрочени (тј. са Сином и Духом Светим) јесте један Бог.”²²

А шта имају на уму они који кажу да Дух Свети исходи од Оца и пребива у Сину, те да прелази од Оца у Сина, и да јесте од Оца, а да ходи упоредо са Логосом? Исто тако, шта имају на уму они који кажу да Дух Свети јесте заједница и љубав Оца и Сина? Осим тога, шта имају на уму они који кажу да се свако Лице односи према другоме

²⁰ Θεολογικά ἔτη 3, Περὶ ἁγίου Πνεύματος, PG 37, 412.

²¹ Свети Григорије сматра да разлика постоји само у начину постојања, односно у рађању и исхођењу.

²² Πρὸς Ἑλληνας ἐκ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν, PG 45, 180 C.

ништа мање него према Себи Самоме? А шта ли има на уму Псалмопојац кад каже: „Руке Твоје створиле су ме и саздале су ме”²³ Па зар они сви не показују да Дух исходи непосредно од Оца?

НАТПИС ТРЕЃИ

Присутна писана сведочанства су изложена како би поткрепила смисао оних сведочанстава која показују да Дух није непосредно од Оца, већ је кроз Сина од Оца. Јер, када би Дух био непосредно од Оца, онда се не би могло говорити да Син јесте икона Оца, а Дух икона Сина; нити би се говорило да Син јесте енергија Оца, а Дух енергија Сина; исто тако, не би се говорило ни да Син јесте личност Оца, а Дух личност Сина.

ПРОТИВНАТПИС ТРЕЃИ

Безумниче над безумницима! Ти овде непобожно бележиш оно што су светитељи побожно говорили. Па како не видиш да међу заједничким и природним својствима Лица свевџшње и поклоњењу доступне Свете Тројице нема никакве разлике? Јер, постоји један Бог, једна икона, једна воља, једна енергија Оца, Сина и Светога Духа. Дакле, између осталог, кад се каже да свако од тих Лица јесте Личност другога, ради се о природним, а не ипостасним својствима, и то показу-

²³ Пс. 118, 73.

је неизмењиву (међусобну) сличност, а не начин постојања – далеко било! А ти, кад о другом Лицу (тј. другој Личности, *йрим. йрев.*) не говориш у овом смислу, већ ипостасно, не можеш више бити тајновидац Тројице. Наиме, ако Син јесте Лице Оца – а пошто Дух буде од Њега и од Сина – онда Отац више неће бити друго Лице у односу на Сина, нити ће Син бити друго Лице у односу на Духа. Видиш ли, дакле, да сведочанства светитеља јесу побожна и ваљана, а да их ти тумачиш рђаво и непобожно?

НАТПИС ЧЕТВРТИ

Пошто поједини, не прихватајући посредништво Сина унутар Тројице, о којем јасно богословствују свети Оци, поричу и сасвим одбијају да помену постојање поретка у Тројици, сабрана су ова писана сведочанства како би показала да је Дух кроз Сина спојен са Оцем, и како би указала на то да се јасно говори о поретку унутар Свете Тројице.

ПРОТИВНАТПИС ЧЕТВРТИ

Лажно збориш о благочестивим Оцима, паћениче! Јер, ми знамо за поредак унутар Свете Тројице – али за онај побожни. Но, онај поредак који показује да Дух Свети, по нужности, јесте трећи у односу на Оца, а који си ти заједно са Евномијем пригрлио – тај не прихватамо као побожан. Ти

пак лажно збориш и о писаним сведочанствима. Наиме, ова сведочанства не само Сина него понекад и Оца називају јединством Сина и Светога Духа, а некада веле да Дух јесте посредник између Сина и Оца и да заједнички припада и Сину и Оцу; а поредак, о којем се, по твојим речима, јасно говори код Отаца, очито се не односи на Сина и на Светога Духа. Може се, дакле, прихватити и посредништво Сина, али га они који су разборити по питању божанских ствари, не прихватају у вези са постојањем Духа, већ само у исповедању вере, када Духа не помињу одмах после Оца како не би изгледало да и Он (тј. Дух) јесте рођен. Дакле, сва ова светоотачка сведочанства исправно говоре, али тај што их је сабрао и што их је овде приложио, тај их користи рђаво и непобожно, стављајући их на страну властите прелести.

НАТПИС ПЕТИ

Постоје неки који не прихватају мишљење да јеванђелске речи којима се Свети Дух назива „Духом Истине”,²⁴ не значе исто што и речи које кажу да Он (тј. Дух) од Оца исходи;²⁵ поврх тога, чак тврде да нема исто значење кад се говори о томе да Дух исходи од Оца и да (људи) примају Духа од Сина. Због тога су изложена ова писана сведочанства како би се показало да ова јеванђелска сведочанства имају једнако значење.

²⁴ Јов. 15, 26 и 16, 13.

²⁵ Ср. Јов. 15, 26.

ПРОТИВНАТПИС ПЕТИ

Какве ли неосетљивости! Јер, речи ових светих подједнако показују блискост Духа према Оцу и Сину, другим речима, показују Његову једносуштност са Њима, а разликују се међусобно по томе што не показују да постојање Духа јесте од обојице, односно од Оца и Сина. Ово се, дакле, јасно може видети из ових писаних сведочанстава, но њихов сабирач као да је ослепео кад је у питању разлика међу овим речима.

НАТПИС ШЕСТИ

Пошто постоје неки који кажу да се изрази „потиче” и „излива се” разликују од израза „исходи”, изабрана су ова сведочанства светога Кирила како би се, насупрот њима, показало да ови изрази имају једнако значење. Изложена су и сведочанства богослова о томе да Дух потиче и бива одаслат и излива се од Оца.

ПРОТИВНАТПИС ШЕСТИ

Какве ли неосетљивости! Па ко ли не зна да се израз „потиче” (πρόβεται) односи и на Сина (тј. да и Син „потиче”, *ἱρμ. ἱρв.*), а изрази „исходи” (ἐκκλорεῦεται) и „излива се” (προχῆται) никада се не односе на Њега, као што се израз „излива се” превасходно односи на предавање Духа (људима), а понекад и на исхођење? Док они ко-

ји умују попут Латина, непобожно а истовремено и безумно тврде како се ови изрази међусобно уопште не разликују. Наиме, овде сабрана сведочанства светих показују међусобну различитост ових израза, а никако је не укидају.

НАТПИС СЕДМИ

Чувши да Дух Свети постоји и извире и потиче од Сина, неки трабуњају да то што извире и излива се из суштине Сина није природа Духа, већ духовни благодатни дар који долази на достојне, због тога што се у њих усељава Божанство Светога Духа, „које је свуда”, показујући на тај начин да благодат поимају као одвојену од божанске суштине; стога су и сабрана ова писана сведочанства. Из њих се може схватити следеће: усељавање Пресветога Духа у достојне јесте неизрециво и надумно, али пошто се благодатни дарови (Духа) изливају тамо где борави Његова божанска природа, то значи да, кад кажемо да Дух Свети потиче и извире и постоји од Сина, тиме откривамо Духа Светога, Који јесте један од Свете Тројице, Који Њу (тј. Тројицу) чини целовитом, и Који јесте божанска природа и савршени Бог, као што су Отац и Син.

ПРОТИВНАТПИС СЕДМИ

Заиста, тај ко је саставио овај спис, нити зна о чему говори нити шта тврди. Јер, нико од оних

који су побожност изабрали, не сматра да божанска благодат и божанска енергија јесу одвојиви од божанске природе. Међутим, то што је божанска енергија неодвојива од божанске природе, не значи да и природа јесте енергија и да се од ње ни по чему не разликује (то, наиме, припада Варлаамовој и Акиндиновој хули). Јер, с једне стране, божанска енергија јесте из божанске природе и, по учењу богослова, опажа се у њој, али не постоји по себи, док, са друге стране, божанска природа није из божанске енергије, односно постоји по себи и представља извор божанских енергија. Али ни Дух Свети, велимо, није из ипостаси Сина. А онај ко говори како Он (тј. Дух) јесте из природе, па мисли да се тиме супротставља нама јер сматра, по свему судећи, да се природа ни по чему не разликује од ипостаси, тај, на безуман начин, у Свету Тројицу уводи разлику природе, на основу тога што у Њој постоји разлика ипостаси.

НАТПИС ОСМИ

Као доказ тврђења да Дух Свети јесте од Оца и Сина, сакупљена су ова писана сведочанства која доказују да Он (тј. Дух) јесте каквоћа суштине Оца и Сина, а затим и да (Дух) јесте благоуханије, дах и мирисање Оца и Сина. Овима су придодата и друга сведочанства која богословски показују да и Отац јесте извор Духа и да Син јесте извор Духа.

ПРОТИВНАТ ПИС ОСМИ

Сабрана писана сведочанства која су пред нама, и кроз примере показују једносуштност Светога Духа са Оцем и Сином – наравно, колико је то могуће показати. Јер, није могуће наћи пример који ће по свему одговарати Богу. Наиме, Дух Свети се назива и водом живом по благодати и по енергији, а извором те воде назива се Син, заједно са Оцем, а понекад и Сам Свети Дух. А тај што је овде приложио те одломке, неке од њих је запоставио, неке је погрешно протумачио, и мисли да ће на тај начин читаоце придобити за своје злоумовање.

НАТ ПИС ДЕВЕТИ

Ова писана сведочанства, у којима су свети Оци богословствовали о томе како сва природна својства Оца прелазе на Сина Који је од Њега рођен, изложена су са намером да покажу да Дух постоји и потиче и извире од Сина, као што, свакако, (постоји и потиче и извире) и од Оца, према учењу светога Кирила. Јер, ако искази ових сведочанстава Сину одузимају само очинство и својство рађања, онда је, с једне стране, сасвим јасно да Син неће бити од Сина, а са друге, да ће Дух, Који извире из очинске суштине, извирати и истицати и из суштине Сина, која не рађа.

ПРОТИВНАТПИС ДЕВЕТИ

Заиста је непојамна оволика хула! Јер, овај што умује попут Латина, чувши да природна и суштинска својства Оца прелазе на Сина, помислио је да је овде реч о својствима очинске ипостаси, а не о својствима природе. Према томе, на основу његовог схватања богословља богоносних Отаца, а пошто божанствени Кирило у *Ризницама* пише: „Како Дух неће бити Бог, кад суштински поседује својство Оца и Сина?“,²⁶ Дух ће поседовати ипостасна својства Оца и Сина, односно биће и Пород (γέννημα) и Родитељ (γεννήτωρ) и Отац Светлости, јер поседује својство рађања и исхођења (тј. својство да другога рађа и изводи из себе, *ѿрим. ѿрев.*). Па може ли се чути ишта богохулније и безумније од овога?! Безмало исто тако ће бити са њим, а и са онима који умују попут њега, када чују како блажени Дамаскин у осмој глави своје *Доџмаѿиике* каже: „Све што има Отац, то исто има и Дух, осим нерођености“,²⁷ или када чују да знаменити богослов Григорије, у спису упућеном *Онима који су исѿловили из Еџиѿѿа*, пише: „Све што припада Сину, припада и Духу, осим синовства.“²⁸ Колико ли је тек безумно да чујемо како (Дух) јесте из суштине Сина, а да сматрамо да је Он из Његове ипостаси – као када би у Богу била једна

²⁶ *Ризнице* (Θησαυροί), 34, PG 75, 576.

²⁷ *Тачно изложење ѿправославне вере*, 1, 8, PG 94, 84; српско изд. стр. 163.

²⁸ Πρὸς τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου καταπλεύσαντας, PG 36, 252 A.

ипостас, као што је једна суштина! Исто тако, не можемо схватити ни следеће: пошто се за Духа каже да је Очев и да је од Оца, они одбацују тврђење да Син јесте Отац, а скупа са тим одбацују и заједницу Сина са Оцем на основу својства исхођења.

НАТПИС ДЕСЕТИ

Приложена писана сведочанства у којима су свети Оци богословствовали да Син јесте Очев јер произлази из Његове суштине, и да је од Њега јер је једно са Његовом суштином, изложена су овде како би онај ко то жели, могао из њих да сазна следеће: за Духа се каже да је Синов зато што јесте из суштине Сина, а исто тако, каже се да Дух јесте из суштине Сина зато што Он (тј. Дух) јесте само добро те суштине – што показује и једносуштност Духа са Сином. Наиме, ако Дух јесте Синов и из суштине Сина, на основу оног поимања једносуштности које се тиче два једносуштна (Лица) где једно није кроз другога, тада ће и Син бити Духов и из суштине Духа, због једносуштности која је обратна овој. Но, то нити је ико од светих Отаца рекао, нити ће икада рећи неко од оних који су одлучни у томе да исправно умују. Ова једносуштност, међутим, није једносуштност у дословном смислу, већ је то једносуштност која једно (Лице) спаја са другим, као да једно (Лице) природно и суштински постоји кроз друго или од другога. Ово ће потврдити и овде изложено сведочанство Василија Великога,

које каже „да се за браћу не вели да међусобно јесу једносуштна”,²⁹ а придодата су и сведочанства која показују да Син јесте једносуштан са Оцем по томе што је из Његове суштине, тако да онај ко то жели, може из њих да сазна како је и Дух једносуштан са Сином по томе што јесте из Његове (тј. Синове) суштине.

ПРОТИВНАТПИС ДЕСЕТИ

Син јесте Очев по томе што је рођен из Његове суштине, а и Дух јесте Очев по томе што исходи од Њега, као што и Василије Велики вели у поглављима упућеним Евномију: „Имам на уму блискост Духа са Оцем, која долази отуда што Он од Оца исходи.”³⁰ Каже се, такође, да Дух јесте Синов, као што он исти (тј. свети Василије, *ѵрим. ѵрев.*), у осмој глави списа упућеног Амфилохију, вели: „Пошто је Он (тј. Дух) по природи блиско сједињен са Сином”. Немогуће је, дакле, да она (тј. она Лица) која су једнака по природи не буду једно другоме својта. Наиме, не каже се да Син јесте Духов (тј. да припада Духу, *ѵрим. ѵрев.*) због тога да не би изгледало као да Дух Свети јесте Отац, јер кад се каже „Син”, то подразумева да Онај чијим се Он „Сином” назива, јесте „Отац”. А он, који умује попут Латина, од свих здравих светоотачких речи овде изложе-

²⁹ Писмо 52, 2.

³⁰ О Свѣтѣоме Духу, PG 321 612 С.

них, не наводи ниједну. Но, он сâм себе оповргава кад каже да се за Духа вели како јесте из суштине Сина због тога што је једносуштан са Њим – наиме, не би због тога био и из Његове ипостаси. Онда би се, наравно, десило да су они и један од другога, јер нико никада није рекао да Дух Свети јесте из ипостаси Сина, већ из ипостаси Оца.

НАТПИС ЈЕДАНАЕСТИ

Чувши како се вели да Дух јесте из суштине Сина, неки кажу како је једно бити из суштине, а друго је бити из ипостаси, јер нису у стању да схвате да име „Син” означава ипостас, а кад неко каже: „из суштине Сина”, он тиме указује на целокупног Сина, односно на ипостасну суштину; ради оповргавања њиховог мишљења, сабрана су ова писана сведочанства која показују да се Син рађа из суштине Оца. Јер, ако исповедамо да рођење Сина од Оца јесте једно, како се онда може правити разлика између Његовог рађања из суштине и Његовог рађања из ипостаси, осим уколико неко неће богохулно да каже како рођење Сина из суштине Оца јесте једна ствар, а Његово рођење из ипостаси Оца јесте друга ствар? После ових сведочанстава, излажу се и друга која показују да се Отац назива савршеном суштином и савршеним Богом, а Син савршеном суштином и Дух савршеном суштином.

ПРОТИВНАТПИС ЈЕДАНАЕСТИ

Кад нешто јесте једна суштина и једна ипостас, онда оно што своје постојање природно има из ове суштине, свакако има (постојање) и из ове ипостаси, и обратно; јер, оно што је из ове суштине, то је и из ове ипостаси. Но, кад нешто јесте једна суштина, али не и једна ипостас већ више ипостаси, онда оно што потиче из ове једне суштине није и из свих осталих њених ипостаси, него само из једне од њих. А пошто преузвишена Тројица, Којој се ми клањамо, јесте једна природа у три ипостаси, онда сваки онај ко своје постојање има из (Њене) суштине, тај није из свих ипостаси, већ само из једне од њих, односно из очинске ипостаси; јер, није могуће да не буде из ње. Дакле, није и из неке друге ипостаси, већ само из ове једне – наравно, ако је из једне. Ово се пак може видети на примеру људи. Наиме, свако од нас јесте из суштине Адамове, али није из ипостаси Адамове, јер сада постоји једна суштина људи, а многе ипостаси. А пошто је у почетку постојала једна суштина и једна ипостас, и то она Адамова, онда је Ева, која беше из суштине Адамове, била и из његове ипостаси. Али, и пре рођења Каина, кад је постојала једна мушка суштина и ипостас, Каин је произишао из једне и исте мушке суштине и ипостаси – оне Адамове. Но, кад су већ постојала два мушкарца по ипостаси, онда је син, који је рођен од Каина, био из суштине Адамове, али не и из његове ипостаси, већ само

из Каинове. А овај што умује попут Латина, на основу тога што се богословски учи да Дух јесте из природе Сина, тврди овде како Дух јесте и из Његове ипостаси, откривајући нам тако да он сматра да у Богу јесте једна ипостас, као што јесте и једна суштина. Тиме он, паћеник, у целојности пориче Сина или Оца, а поврх тога доказује да постојање божанскога Духа јесте и само од Сина. Међутим, из списка који богословски говоре о томе да Отац јесте савршена суштина, и да Син јесте савршена суштина, а исто тако и Дух Свети, он не уочава јединственост и неизмењивост суштине Трију (Лица), већ безумно настоји да у њој уочи некакву многоструконост, а тиме и различитост.

НАТПИС ДВАНАЕСТИ

Пошто постоје неки који су се дрзнули да кажу како то што Дух извире, и потиче, и исијава, и пројављује се из Сина, не значи да Он суштински и ипостасно постоји од Сина, већ да то само указује на предавање духовних дарова од Њега (тј. од Сина, *прим. прев.*); па да би се оповргла таква глупост, изабрана су ова писана сведочанства која показују да Син извире, и исијава, и пројављује се од Оца. Јер, нема тога ко ће рећи да тај што извире, и исијава, и пројављује се од Оца није Син, већ да су то благодатни дарови Сина.

ПРОТИВНАТПИС ДВАНАЕСТИ

Кад нешто своје постојање од некога има рађањем или исхођењем, каже се да оно и потиче, и одашиље се, и исијава из њега, ако је у питању светлост или нешто слично. Међутим, не дешава се да све што потиче, или што се одашиље, или што исијава из некога, има своје постојање од њега рађањем и исхођењем, и да буде засебна ипостас. А тај ко је насловио ове списе, оптужује за дрскост оне који су побожни и који целомудрено умују, док се он сам дрзнуо да се окрене непобожности.